ภาวะของโรค

โดย... *เชื้อ วังส่งสาร*

โรครินเดอร์เปสต์

โรครินเดอร์เปสต์ เคยเป็นโรคที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อประเทศไทยมาแล้วในอดีต แม้ในปัจจุบันยังต้องป้องกันโรคอยู่ด้วย การปลูกภูมิคุ้มโรคให้แก่สัตว์ซึ่งเลี้ยงอยู่ตามชายแดนด้านเขมรซึ่งยังคงมีโรคนี้อยู่ ตามรายงานที่ได้รับแจ้งจากองค์การอาหารและเกษตร แห่งสหประชาชาติ และรายงานของสำนักงานโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศที่กรุงปารีส จึงทำให้เข้าใจว่าน่าจะได้รวบรวมภาวะของโรครินเดอร์เปสต์ ที่ระบาดอยู่ทั่ว ๆ ไปในโลกปัจจุบัน ตามรายงานที่จะรวบรวมได้เสนอท่านเพื่อประดับความรู้ ส่วนใหญ่ได้รวบรวมจากรายงานของผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ

จากรายงานของโรคปี พ.ศ. ๒๕๐๕–พ.ศ. ๒๕๐๖ ยังคงปรากฏว่าโรครินเดอร์เปสต์ได้ระบาดในประเทศต่าง ๆ คือ

ก. ภาคพื้นอาเซียอาคเนย์

ประเทศสาธารณรัฐเวียดนามใต้ โรคระบาด ๒ แห่ง คือที่ เมืองบินหัว และเมืองเกี่ยดิน

ประเทศกัมพูชา เมื่อเดือน พฤษภาคม ๒๕๐๖ โรคระบาด ๒ แห่ง ในท้องที่จังหวัดกำปงจาม

เดือนมิถุนายน ๒๕๐๖ โรคระบาด ๒ แห่งที่จังหวัด พระตะบอง ที่เมือง กำปงทม และกำปงสเปอร์

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๖ โรคระบาดที่เมืองไปรเวียงและกระตี่

เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ โรคยังคงระบาดอยู่ที่ไปรเวียงและสตริงเตรง

การป้องกันโรคใช้การฉีดวัคซีนป้องกัน

ประเทศอินเดีย ภาวะของโรคลดน้อยลงตามลำดับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ เมื่อรัฐบาลอินเดียได้ตัดสินใจที่จะปลูกภูมิคุ้มโรคแก่สัตว์ด้วยการฉีดวัคซีนแก่สัตว์ทุกตัว ทำให้โรคสงบไปจากรัฐมหาราช อุตตรประเทศ ปันจาบ พิหาร เบนกอลตะวันตก หิมาชันประเทศ เดลฮี มัทราทและไมซอ เนื่องจากผลที่เกิดจากการฉีดวัคซีนป้องกันโรค จำนวนแหล่งโรคระบาด

ให้ลดน้อยลงเรื่อย ๆ และยังคงมีรายงานว่ามีระบาดที่รัฐกัจาะ รัฐมัธยมประเทศ และโอริสสา

ประเทศปากีสถานตะวันตก เมื่อมิถุนายน ๒๕๐๒ โรคระบาดในแคว้น แคชเมียร์ และที่ใกล้เมืองเควตตาในเบลูชิสถาน

ข. ภาคตะวันออกกลาง

เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๐๕ โรคระบาดในประเทศอาฟกานิสถาน

ค. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอาฟริกา

ประเทศสาธารณรัฐอาหรับ (อียิปต์) ในปี ๒๕๐๕ มีรายงานโรครินเดอร์เปสต์เกิด ๗๖ แห่ง ในท้องที่จังหวัด กา เอด เซอิด กาเบ็ย อาเด็กซานเดรีย มีนูเฟีย มีเฮีย่รา ดากาเลีย โดมิแอท และปอตเซอิด ลักษณะของโรคที่เกิดขึ้น ไม่รุนแรง เป็นกับโคและกระบือที่มีอายุน้อย ๆ

ประเทศซูดาน ยังมีโรคระบาดในสัตว์ที่อายุยังน้อย ๆ

ประเทศเอธิโอเปีย ภาวะของโรคที่แท้จริงไม่ทราบ เท่าที่ทราบปรากฏว่าโรคเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปหลายจังหวัดด้วยกัน เช่น ในจังหวัดเอริเทรีย โรคระบาด ๑๗ แห่ง เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ แหล่งโรคระบาดจำกัดอยู่ในภาคพื้นทะเลแดง ที่เมือง ซูดา จาก ฮามาเลียนถึงไฮโด

ง. ภาคพื้นอาฟริกาตะวันตก และอาฟริกากลาง

ประเทศมอริตาเนีย มีโรคระบาด ๕๒ แห่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๕

ประเทศเซเนกาล มีโรคระบาด ๔๔ แห่ง ในปี ๒๕๐๕

ประเทศสาธารณรัฐมาลี มีโรคระบาด ๓๐๗ แห่ง ในปี ๒๕๐๕

ประเทศไอวอรี่โคส์ มีโรคระบาด ๑๔ แห่ง ในปี ๒๕๐๕

ประเทศกานา มีโรคระบาด ๓๔ แห่ง ในปี ๒๕๐๕

ประเทศโตโก มีโรคระบาด ๑๐ แห่ง เมื่อมกราคม ๒๕๐๕

ประเทศไนยีเรียเหนือ มีโรคระบาด ๑๗๔ แห่ง

จ. ภาคพื้นอาฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ และอาฟริกาใต้

ประเทศเคนยา ยังมีโรคระบาดอยู่ตอนเหนือ

ประเทศยูแกนดา มีโรคระบาดอยู่เพียง ๓ แห่ง

การระบาดของโรครินเดอร์เปสต์ในปี ๒๕๐๕ จะเห็นได้ว่าโรคได้ระบาดในท้องที่ส่วนใหญ่ ๓ ท้องที่ด้วยกัน คือ ทางอาเซียอาคเนย์ อินเดีย และอาฟริกา โดยเฉพาะในอาฟริกามีโรคนี้ระบาดอยู่เป็นอันมาก ภาคพื้นอาเซียอาคเนย์ได้ดำเนินการกำจัดโรคก้าวหน้าไปมาก เมื่อคำนึงถึงระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา ได้กำจัดโรคสำเร็จในประเทศไทย พม่า ไม่มีโรคเกิดในประเทศลาว และปากีสถานตวันออก โรคยังคงระบาดประปรายในเขมร เท่าที่โรคคงระบาดอยู่บางแห่งก็เนื่องจากสัตว์ป่าเป็นโรค และเก็บเชื้อไว้ สัตว์ป่าเหล่านี้ได้แก่ กระทิง วัวแดง กวางเป็นต้น โค กระบือ สุกร ก็อาจจะเก็บโรคไว้ได้เหมือนกัน โดยเป็นโรคนี้อย่างอ่อน ๆ ไม่รุนแรง และให้การติดโรคในอินเดีย และปากีสถานตวันตกปรากฏว่าสัตว์ที่ฉีดวัคซีนป้องกันไว้ไม่หมดทุกตัวทำให้เกิดติดโรคขึ้นได้

ความต้านทานของโรคก็เป็นปัญหาในการกำจัดโรค จากรายงานเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ปรากฏว่า การติดโรครินเดอร์เปสต์ของกระบือจะมีมากในกระบือที่อยู่ทางภาคตะวันออก และจะทนต่อโรคในภาคตวันตก จึงเห็นได้ว่ากระบือในอาฟริกา ทนต่อโรครินเดอร์เปสต์ได้เป็นอย่างดี ฉะนั้น กระบือที่อายุน้อย ๆ เท่านั้นจึงติดโรค ซึ่งผิดกับทางตะวันออก เช่น อาเซียอาคเนย์ กระบือไม่ว่าจะอายุเท่าใดติดโรคได้ง่าย จึงสอดคล้องกับการสังเกตุของ ดร. เจ อาร์ ฮัดสัน ซึ่งได้รายงานถึงการใช้วัคซีนป้องกันโรครินเดอร์เปสต์ในท้องที่ต่าง ๆ กัน ดร. จุนจิ นากามูระ ซึ่งได้ใช้วิธีการตรวจหาภูมิคุ้มกันของโรครินเดอร์เปสต์ทางเซรัมวิทยา ก็พบว่า แม้กระบือจะทนต่อโรครินเดอร์เปสต์ได้เป็นอย่างดีก็ตาม ก็จะพบว่ามีภูมิคุ้มกันอยู่ในกระแสโลหิต ถึงแม้ว่าสัตว์นั้นจะไม่แสดงอาการ แต่กระบือที่มีอายุน้อย ๆ ก็มีความต้านทานโรคน้อย และมีส่วนสำคัญทำให้โรคนี้ระบาดต่อไป

โรครินเดอร์เปสต์ชนิดที่เป็นอย่างไม่ร้ายแรง พบในประเทศอียิปต์ ๑๐ กว่าปีมาแล้ว การตรวจทางเซรัมวิทยา จึงเป็นประโยชน์อยู่มากในการทำนายโรคและกำจัดโรคได้ทันท่วงที

ในประเทศที่มีอาณาเขตตกว้างใหญ่ เช่น ประเทศอินเดีย ทั้ง ๆ ที่ได้ดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโดยประสงค์ที่จะให้สัตว์ทุกตัวมีภูมิคุ้มโรค โรคซึ่งมีอาการคล้ายคลึงกับโรครินเดอร์เปสต์ก็มีความสำคัญอันอาจจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดในการทำนายโรค เช่นโรคมิวโคซาล เป็นต้น ซึ่งโรคนี้ทำอันตรายแก่สัตว์อายุน้อย ๆ เช่น ลูกโค ลูกกระบือ และมีอัตราตายสูง

การป้องกันโรค โดยทั่ว ๆ ไปได้ใช้ปฏิกความคุ้มโรคแก่สัตว์ โดยใช้วัคซีนชนิดต่าง ๆ กัน ในภาคพื้นอาเซียอาคเนย์ วัคซีนที่ทำจากอวัยวะของสัตว์โดยใช้อะลูมิเนียมไฮดรอกไซด์ผสมได้ใช้ในระยะหลังสงครามโลก ซึ่งผลของวัคซีนนี้ทำให้สามารถกำจัดโรคจากประเทศฟิลิปปินส์ และบางส่วนของประเทศไทย ในลาว เวียดนามและกัมพูชาใช้วัคซีนที่เตรียมตามแบบของ จาโกโต้ สัตวแพทย์ชาวฝรั่งเศส

ในระยะสิบปีที่ผ่านมา ก็มีการเริ่มใช้วัคซีนที่ผลิตจากเชื้อเป็น ซึ่งแทนที่วัคซีนที่เตรียมจากอวัยวะของสัตว์ เนื่องจากคุณภาพบางประการที่ดีกว่า อาทิ การให้ความคุ้มโรคนานกว่า ค่าของการผลิตต่ำกว่า เป็นต้น ในประเทศไทยปัจจุบันได้ใช้วัคซีนที่ผลิตจากเชื้อเป็นเท่านั้น ในการปฏิกภูมิคุ้มโรคแก่ โค กระบือ และสุกร การใช้วัคซีนชนิดเชื้อเป็นได้ใช้อยู่ทั่ว ๆ ไปในเวียดนามใต้ ตรงข้ามกับประเทศกัมพูชาซึ่งยังคงใช้วัคซีนที่เตรียมจากอวัยวะของสัตว์อยู่ อย่างไรก็ตาม กัมพูชาก็ยังได้ทดลองผลิตวัคซีนที่ทำจากเชื้อเป็นอยู่เหมือนกัน ประเทศพม่าแม้ว่าจะไม่มีโรคนี้อยู่ ก็ยังดำเนินการปฏิกภูมิคุ้มโรคให้แก่ โค กระบือในประเทศด้วยการฉีดวัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมได้จากแพะ วัคซีนชนิดนี้กล่าวกันว่ายังแรงอยู่ แต่ก็ใช้ได้ผลดีสำหรับสัตว์ในประเทศพม่า แม้จะเป็นสัตว์ที่ติดโรคนี้ง่ายก็ตาม ประเทศอินเดียตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ได้ใช้วัคซีนเชื้อเป็นซึ่งเตรียมได้จากแพะตั้งแต่ครั้ง คร. เจ ที่ เอดเวิด วัคซีนชนิดนี้เคยพบว่ายังแรงอยู่สำหรับโคที่นำจากต่างประเทศ โคพันธุ์ผสม และโคพันธุ์ที่เลี้ยงตามภูเขาในประเทศอียิปต์ ซึ่งการติดโรคและการต้านทานโรคของสัตว์แตกต่างกัน วัคซีนที่ผลิตออกใช้จึงกระทำออกเป็น ๓ แบบด้วยกันคือ วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากแพะชนิดเค เอ จี ใช้ฉีดโคที่มีอายุกว่า ๒ ปีขึ้นไป ชนิดเชื้อเป็นที่เตรียมจากกระต่าย (นากามูระ ๓) ใช้ฉีดลูกโคอายุต่ำกว่า ๒ ปี และแม่โคที่ตั้งครรภ์ ชนิดเชื้อตายที่เตรียมจากอวัยวะของสัตว์ใช้ฉีดโคที่นำมาจากยุโรป ใช้ฉีดรวม ๓ ครั้งด้วยกัน ห่างกันครั้งละ ๑ อาทิตย์ และหลังจากนั้น ๖ เดือนฉีดวัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากกระต่ายซ้ำ

ภาคพื้นอาฟริกาตะวันตก ประเทศเซเนกาลยังคงใช้วัคซีนเชื้อตายที่เตรียมจากอวัยวะสัตว์ผสมกับอะลูมิเนียมไฮดรอกไซด์ แต่ก็พยายามที่จะเปลี่ยนใช้วัคซีนเชื้อเป็น เว้นไว้แต่สัตว์ที่ติดโรครินเดอร์เปสต์ได้ง่าย เช่น โคพันธุ์ดามา โดยใช้วัคซีนที่เตรียมจากแพะ ประเทศมอริตาเนียใช้วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากกระต่าย ประเทศคาเมอรูน ก็ใช้วัคซีนเชื้อเป็นหลายชนิดด้วยกัน เช่นวัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมได้จากกระต่าย จากไข่ และจากแพะ ใน

ทางปฏิบัติปรากฏว่าวัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากแพะ ให้ประสิทธิภาพในการป้องกันโรคในคาเมอรูนดีที่สุด ในคาทูม ประเทศซูดาน ใช้วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมได้จากแพะ ในประเทศเทนกานิกา แทะยูแกนดาใช้วัคซีนเชื้อเป็น

จากรายงานการใช้วัคซีนปลูกภูมิคุ้มโรคให้แก่สัตว์ที่เป็นโรค แตกต่างกันตามความต้านทานโรคของสัตว์แต่ละภาค ซึ่งได้ใช้วัคซีนแตกต่างกัน ๔ ชนิดด้วยกันคือ

๑ วัคซีนที่เตรียมจากอวัยวะของสัตว์ เช่น เตรียมจากม้ามของกระบือ หรือโคที่ทำให้เป็นโรคผสมวัตถุเคมีต่าง ๆ กัน เช่น อะลูมิเนียมไฮดรอกไซด์หรือกลีเซอรินเซไล วัคซีนชนิดนี้ใช้กับสัตว์ที่ติดโรคได้ง่าย หรือมีความต้านทานโรคน้อย เช่น กระบือในภาคอาเซีย-อาคเนย์ สุกร โคพันธุ์แท้จากยุโรป โคพันธุ์ดามาในอียิปต์

๒ วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากไข่ ใช้กับโคพันธุ์ญี่ปุ่นซึ่งพบว่ามีการติดโรคนี้ง่ายที่สุด และเป็นโรคแล้วตายมาก สุกรในภาคพื้นอาเซียอาคเนย์

๓ วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากกระต่าย วัคซีนชนิดนี้ถึงแม้ใช้กับกระบือในภาคอาเซียได้ผลดี แต่ก็ยังแรงเกินไปที่จะใช้ในสุกร และโคพันธุ์ญี่ปุ่น วัคซีนชนิดนี้ได้ใช้กับสัตว์ที่ติดโรคได้ง่ายในอาฟริกา เช่น โคที่นำเข้ามาในอาฟริกาจากยุโรป โคพันธุ์ผสมลูกสัตว์และแม่สัตว์กำลังตั้งท้อง

สัตว์ที่มีความต้านทานโรคนี้ได้ดีเช่นโคในภาคพื้นอาเซียอาคเนย์ กระบือในอาฟริกา รวมทั้งโคพื้นเมืองในอาฟริกา ก็ใช้วัคซีนเชื้อเป็นที่เตรียมจากแพะ

จากรายงานต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า โรครินเดอร์เปสต์ยังมีอยู่ตามภาคพื้นต่าง ๆ หลายแห่งด้วยกัน จึงจำเป็นจะต้องระมัดระวังอยู่เสมอ เพราะปัจจุบันการคมนาคมอยู่ในขั้นสูงมาก แต่ละแห่งในโลกอาจจะเดินทางถึงกันได้ไม่กี่วัน พาหนะของโรคอาจจะนำโรคไปได้ทุก ๆ แห่ง โดยที่ไวรัสของโรคยังไม่ตาย จึงอยู่ในวิสัยที่โรคนี้จะเกิดขึ้นได้อีกเสมอ

โรคปากและเท้าเปื่อย

โรคปากและเท้าเปื่อยระบาดอยู่ทั่วไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก เว้นไว้แต่บางประเทศซึ่งมีอยู่เป็นส่วนน้อย เช่น อเมริกาเหนือ อเมริกากลาง หมู่เกาะในมหาสมุทรแอตแลนติค มหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิค สำหรับโรคที่ระบาดอยู่ประเทศต่าง ๆ คือ

๑ ภาคพื้นยุโรป และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ประเทศอังกฤษ มีจำนวนสัตว์ คือ

โค ๑๐,๘๖๑,๐๐๐ ตัว

แกะ ๒๗,๗๘๓,๐๐๐ ตัว

แพะ ๑๕,๐๐๐ ตัว

สุกร ๕,๐๐๙,๐๐๐ ตัว

มีรายงานโรคระบาด ๕ แห่ง ๒ แห่งที่จังหวัดเคนต์ และ ๓ แห่งที่แคว้นเฮด เมื่อมีนาคม ๒๕๐๕ ซึ่งได้กำจัดส่งบไปแล้ว

ประเทศฝรั่งเศส มีจำนวนสัตว์

โค ๑๘,๖๗๓,๒๑๗ ตัว

แกะ ๘,๙๒๒,๗๒๕ ตัว

แพะ ๑,๑๔๐,๕๖๐ ตัว

สุกร ๘,๓๐๑,๑๐๐ ตัว

มีรายงานโรคระบาด ๑๙๘ แห่งในปี ๒๕๐๕

ประเทศเบลเยี่ยม มีจำนวนสัตว์

โค ๒,๖๙๒,๗๕๗ ตัว

แกะ ๑๕๘,๐๗๑ ตัว

แพะ ๒๖,๐๓๔ ตัว

สุกร ๒,๐๕๒,๕๘๕ ตัว

โรคระบาดชั้น ๖ แห่งด้วยกัน และได้กำจัดส่งบลงเมื่อ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕

ประเทศฮอลแลนด์ มีจำนวนสัตว์

โค ๓,๕๒๐,๗๑๑ ตัว

สุกร ๓,๑๕๖,๐๑๘ ตัว

แกะ ๒๖๖,๕๗๖ ตัว

โรคได้เกิดในเดือน ตุลาคม และพฤศจิกายน ๒๕๐๖ ในจังหวัดลิมเบอก เบิ้นชนิดที่ โรคเบิ้นเฉพาะในสุกร ซึ่งระบาดไปยังฮอลแลนด์ตอนใต้ มีแหล่งโรคระบาด ๓๑๔ แห่ง การกำจัดโรคใช้วิธีทำลายสัตว์ป่วย

ประเทศสาธารณรัฐเยอรมันตวันตก มีจำนวนสัตว์

โค ๑๓,๓๕๐,๐๐๐ ตัว

สุกร ๑๖,๘๖๒,๐๐๐ ตัว

แกะ ๙๗๕,๐๐๐ ตัว

แพะ ๒๓๕,๐๐๐ ตัว

โรคเบื่นอยู่ทั้ง ๓ ชนิด คือ ชนิด โอ เอ และซี สถิติการเบื่นโรคเมื่อ มีนาคม ๒๕๐๖ มีแหล่งโรค ๘๙๔ แห่ง

ประเทศเดนมาร์ก มีจำนวนสัตว์

โค ๓,๕๘๓,๐๙๕ ตัว

สุกร ๗,๐๙๕,๓๗๓ ตัว

แกะ ๔๗,๑๒๔ ตัว

เมื่อมกราคม ๒๕๐๖ มีรายงานว่ามีโรคระบาดเกิดขึ้นที่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ๒ แห่ง ที่ทูนเดอร์ ซึ่งไม่ได้ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไว้เลย ได้ดำเนินการทำลายสัตว์ป่วย และโรคสงบ

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีจำนวนสัตว์

โค ๑,๗๓๓,๕๐๐ ตัว

สุกร ๑,๒๓๕,๐๐๐ ตัว

แกะ ๒๒๗,๐๐๐ ตัว

แพะ ๘๘,๕๐๐ ตัว

ปี ๒๕๐๖ โรคเกิด ๑๙ แห่ง เบื่นทั้งสามชนิด คือ โอ เอ และซี แต่ชนิด เอ เบื่นน้อยมาก

ประเทศอิตาลี มีจำนวนสัตว์

โค ๘,๙๙๒,๐๐๐ ตัว

สุกร ๓,๙๒๕,๐๐๐ ตัว

แพะแกะ ๑๐,๖๐๐,๐๐๐ ตัว

ปี ๒๕๐๖ โรคเกิด ๕,๒๓๙ แห่ง มีทั้งสามชนิด คือ โอ เอ และซี

ประเทศออสเตรีย มีจำนวนสัตว์

โค ๒,๒๗๘,๙๘๓ ตัว

สุกร ๒,๘๓๗,๙๒๖ ตัว

แกะ ๑๙๕,๓๓๗ ตัว

แพะ ๓๗๖,๕๓๙ ตัว

โรคเกิดขึ้นใหม่ เมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕ ในสุกรที่นำเข้า และเบื่นชนิด โอ

เนื่องจากภาวะของโรคปากและเท้าเปื่อยยังระบาดอยู่กว้างขวางในปัจจุบัน จะได้รวบรวมงานโรคระบาดจากประเทศต่าง ๆ และจำนวนสัตว์ของแต่ละประเทศ เสนอท่านต่อไป